

# Jan Krajczyński

---

## Duszpaszterz w służbie komunii małżeńskiej

---

Ius Matrimoniale 12 (18), 113-144

---

2007

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej [bazhum.muzhp.pl](http://bazhum.muzhp.pl), gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach  
dozwolonego użytku.

ks. Jan Krajczyński

## Duszpasterz w służbie komunii małżeńskiej

### Wstęp

Nieocenioną wartość dla życia wspólnego małżonków i pełnej realizacji obowiązków stanu małżeńskiego posiada komunია małżeńska, czyli ścisła wspólnota i zjednoczenie mężczyzny i kobiety, którzy w nieodwołalnym przymierzu wzajemnie się sobie oddają i przyjmują w celu stworzenia małżeństwa. Wspomniana wewnętrzna wspólnota całego życia ma charakter osobowy i międzyosobowy. Ukonstytuowana aktem woli, o którym mowa w kan. 1057 § 2 KPK, skierowana jest ona ze swej natury do dobra małżonków oraz do zrodzenia i wychowania potomstwa.

Naturalne wymagania związane z relacjami interpersonalnymi pomiędzy mężczyzną i kobietą, określone w planie Boga o małżeństwie i rodzinie, nadają owej „szczególnej komunii osób”<sup>1</sup> charakter prawdziwie dynamiczny; małżonkowie wezwani są do ciągłego zacieśniania ich obopólnych relacji, tak by „przez najściślejsze zespolenie osób i działań świadczyli sobie wzajemnie pomoc i posługę oraz doświadczali sensu swej jedności i osiągnęli ją w coraz pełniejszej mierze”<sup>2</sup>.

Istotną rolę w uformowaniu trwałych podstaw konkretnej wspólnoty życia i miłości małżeńskiej, jej formalnym powstaniu, pomyślnym trwaniu, wreszcie – w wypełnianiu przez małżonków tworzących taką wspólnotę ich obowiązków stanu pełni duszpasterz. Niniejsze opracowanie stanowi próbę określenia w tym przedmiocie zakresu zadań duchownego, któremu powierzono duchową troskę o rodzinę<sup>3</sup>.

<sup>1</sup> Jan Paweł II, *Gratissimam sane*, 10.

<sup>2</sup> Por. Sobór Watykański II, *Gaudium et spes*, 48.

<sup>3</sup> Mowa tu tak o opiece duszpasterskiej realizowanej w ramach duszpasterstwa ogólnego, np. parafialnego, jak i szczególnego, sprawowanej np. przez rejonowego duszpasterza rodzin.

## 1. Cele działalności duszpasterskiej

Posługa duszpasterska, o której mowa, zmierza ku wielorakim celom. Te ostatnie określa prawo powszechne (zob. np.: kan. 528 § 1-2, 529 § 1, 1063, 1128 KPK), prawo partykularne [zob. np.: *II Polski Synod Plenarny (1991-1999)*, Pallottinum 2001, s. 41-47; Konferencja Episkopatu Polski, *Dyrektorium duszpasterstwa rodzin*, Warszawa 2003], wreszcie – zlecenie kompetentnego przełożonego, zamieszczone w dekreście nominacyjnym.

Realizacja poszczególnych zadań duszpasterskich, mających na celu przygotowanie wiernych do budowania wewnętrznej komunii małżeńskiej, w poszczególnym przypadku może też służyć celom szczególnym: innym w przypadku posługi na rzecz osób, które dopiero przygotowują się do życia w małżeństwie, innym w przypadku otoczenia opieką duszpasterską małżonków chrześcijańskich, jeszcze innym – w sytuacji udzielania wsparcia małżeństwom mieszanym czy znajdującym się w trudnej sytuacji.

### 1.1. Informacja o istocie i znaczeniu komunii małżeńskiej

Podstawowym zadaniem duszpasterza, któremu zlecono opiekę nad rodziną, jest troska o poznanie przez wiernych tworzących lokalną wspólnotę eklezjalną nauki dotyczącej istoty, charakteru i roli tej szczególnej komunii osób, jaką jest małżeństwo. I tak należy tu zadbać o to, by przyszli małżonkowie wiedzieli, że mężczyzna i kobieta są stworzeni wzajemnie dla siebie, że Bóg powołał ich do wspólnoty osób, w której jedno ma być „pomocą”<sup>4</sup> dla drugiego<sup>5</sup>. Wraz z uświadomieniem przyszłych nupturientów o tym, że głęboka wspólnota życia i miłości małżeńskiej, która zawiązuje się przez przymierze małżeńskie, o którym mowa w kan. 1055 § 1 KPK, została ustanowiona przez Stwórcę i unormowana Jego prawami, duszpasterz powinien ich jednocześnie pouczyć na temat szczególnego charakteru tego zjednoczenia mężczyzny i kobiety.

Tutaj winien on nade wszystko zaznaczyć, że komunია małżeńska, która opiera się na akcie osobowym, przez który małżonkowie wyra-

---

<sup>4</sup> Por. Rdz 2, 18.

<sup>5</sup> Por. *Katechizm Kościoła Katolickiego*, 372, 1605.

żają wolę dzielenia całego życia, tego, czym są i tego, co posiadają, ma swoje korzenie w naturalnym uzupełnianiu się mężczyzny i kobiety oraz jest owocem i znakiem potrzeby głęboko ludzkiej<sup>6</sup>. Dalej, pamiętając o naturze samego małżeństwa, duszpasterz powinien wskazać wiernym na ściśle osobowy charakter jedności, ku której zmierza miłość małżeńska. Pouczając ich o „jedności głęboko osobowej, która nie tylko łączy w jedno ciało, ale prowadzi do tego, by było tylko jedno serce i jedna dusza”<sup>7</sup>, winien on zarazem zaznaczyć, iż autentyczna komunია osobowa małżonków zakłada wzajemne poszanowanie przez męża i żonę ich równej godności i odpowiedzialności. Wreszcie, znając istotne przymioty małżeństwa, duszpasterz powinien pouczyć wiernych, że przymierze dobrowolnie zawarte przez małżonków sprawia, iż oddają się oni sobie wzajemnie w sposób ostateczny i całkowity<sup>8</sup>. Inaczej – winien ich uprzedzić o niepodzielnej jedności i nierozzerwalności komunii małżeńskiej.

Traktując na temat chrześcijańskiej komunii małżonków, duszpasterz rodzin powinien wyraźnie podkreślić, że łaska sakramentu małżeństwa udoskonala ludzką miłość małżonków i umacnia ich nierozzerwalną jedność. W parze z przypomnieniem, że Jezus Chrystus towarzyszy chrześcijańskim małżonkom „po to, aby tak, jak On umiłował Kościół i wydał zań Siebie samego, również małżonkowie przez obopólne oddanie się sobie miłowali się wzajemnie w trwałej wierności”<sup>9</sup>, winien on wskazać wiernym na konkretne owoce tego specjalnego sakramentu, które służą utwierdzeniu małżeńskiej wspólnoty wiary, nadziei i miłości<sup>10</sup>.

W pouczeniu, o którym wyżej, nie może zabraknąć informacji na temat form życia bezpośrednio godzących w wewnętrzną komunię małżeńską i ich szkodliwego wpływu na funkcjonowanie wspólnoty życia i miłości małżeńskiej oraz budowanej na niej szerszej komunii rodziny. Pośród wykroczeń przeciw absolutnie wiernej i nierozzerwalnej komunii małżeńskiej duszpasterz powinien między innymi wyliczyć:

<sup>6</sup> Por. Jan Paweł II, *Familiaris consortio*, 19.

<sup>7</sup> Tamże, 13.

<sup>8</sup> Por. *Katechizm Kościoła Katolickiego*, 2364.

<sup>9</sup> Sobór Watykański II, *Gaudium et spes*, 48.

<sup>10</sup> Tutaj duszpasterz powinien m.in. wymienić następujące owoce sakramentu małżeństwa: skuteczny znak obecności Jezusa Chrystusa i gwarancja Jego stałej opieki; umocnienie i jakby konsekracja małżonków do obowiązków i godności ich stanu życia; łaska miłowania się wzajemnie tą miłością, jaką Chrystus umiłował Kościół; włączenie miłości małżeńskiej w miłość Ojca i Syna w Duchu Świętym.

– poligamię, która w sposób radykalny zaprzecza komunii małżeńskiej, przeczy równej godności osobowej mężczyzny i kobiety, oddających się sobie w miłości jedynej i wyłącznej, i wprost przekreśla zamysł Boży objawiony ludziom na początku;

– rozwód cywilny, który zmierza do zerwania dobrowolnie zawartego przez małżonków przymierza, by żyć razem aż do śmierci;

– cudzołóstwo, które godzi w znak przymierza, jakim jest z natury swej wyłączny węzeł małżeński;

– brak wzajemnego poszanowania równej godności osobowej małżonków, niezgoda, zamknięcie się w sobie, egoizm, duch panowania, zazdrość i konflikty, które mogą prowadzić do nienawiści i zerwania wspólnego życia małżeńskiego

– separacja małżonków, uzasadniona tylko w pewnych przypadkach przewidzianych przez prawo.

## 1.2. Uświadomienie wiernych na temat potrzeby stałej troski o komunię małżeńską

W parze z pouczeniem wiernych na temat komunii małżeńskiej winno iść utwierdzenie ich w przekonaniu o potrzebie stałego starania o budowę wspomnianej wspólnoty. Indywidualne przygotowanie wiernych do tworzenia małżeńskiej wspólnoty osób, zainicjowane możliwie najwcześniej, nigdy nie może być zakończone. Przygotowanie to powinno objąć: uświadomienie wiernych o konieczności podjęcia nieustannego, osobistego wysiłku mającego na celu wzrastanie do życia w autentycznej komunii osób; przekonanie ich do systematycznego przewycięzania w sobie nieporządku moralnego, którego wyrazem jest między innymi: egoizm, gniew, pycha, skłonność do konfliktów; wdrażanie ich do ciągłego wzrostu w komunii przez codzienną wierność małżeńskiej obietnicy obopólnego całkowitego daru, troskę o wzajemne uczucia, rozwój miłości, poszukiwanie odpowiedzi na pytanie: czego aktualnie oczekuje ode mnie druga strona?; pouczenie ich o środkach i metodach służących utwierdzeniu komunii małżeńskiej.

Potrzeba permanentnej troski o komunię małżeńską powinna być już dobrze znana osobom młodym, tak by mogły one – dobrze wykorzystując czas przygotowania do małżeństwa – właściwie zatroszczyć się o utworzenie stosownych fundamentów dla przyszłych, własnych zobowiązań dotyczących życia w małżeńskiej jedności głęboko osobo-

wej. Małżonkowie, świadomi łaski i odpowiedzialnego obowiązku budowania dzień po dniu komunii osób, w pełni rozwijając wzajemną godność i powołanie, winni wiedzieć, że pierwszym zadaniem wspólnoty tworzonej przez męża i żonę jest wierne przeżywanie rzeczywistości komunii w ciągłym działaniu na rzecz rozwoju prawdziwej wspólnoty osób. Wreszcie potrzeba, by duszpasterz przypominając im o powołaniu do ciągłego wzrostu w komunii małżeńskiej, potrafił przekonać ich, że podstawą zachowania i doskonalenia wspomnianej komunii małżonków jest autentyczna miłość i duch ofiary

### 1.3. Przygotowanie przyszłych małżonków do bycia znakiem i obrazem komunii Osób Boskich

Ponieważ małżeńska komunia mężczyzny i kobiety ma swe źródło w tajemnicy trynitarnego „My”<sup>11</sup>, trzeba, aby życie tych, którzy ją tworzą, było autentycznym znakiem i obrazem komunii Ojca i Syna w Duchu Świętym<sup>12</sup>. Stąd niezbędne jest, by duszpasterz rodzin najpierw poczył przyszłych małżonków o „pewnym podobieństwie pomiędzy jednością Osób Boskich a jednością synów Bożych zespolonych w prawdzie i miłości”<sup>13</sup>, wreszcie by ich przygotował do odwzorowywania w ramach realiów życia małżeńskiego tajemnicy życia Boga.

Komunia Osób Bożych – odpowiadając najbardziej intymnej istocie małżonków i ich osobowej godności, oraz stanowiąc trwałe odniesienie dla ich najściślejszego zjednoczenia<sup>14</sup> – winna znaleźć pełne odzwierciedlenie w małżeńskim zjednoczeniu mężczyzny i kobiety, stworzonych na podobieństwo i obraz Boga. Inaczej, skoro małżeństwo „od początku posiada w sobie odbicie Boga”<sup>15</sup>, życie wspólnoty małżeńskiej, szczególnie chrześcijańskiej, powinno stanowić odbicie życia Trójcy Świętej. W praktyce małżonkowie połączeni i stale umacniani „miłością, która jest rozlana w sercu ludzkim przez Ducha Świętego,

---

<sup>11</sup> Zob. J. Krajczyński, *Walor prawny relacji interpersonalnych w małżeństwie*, „Jus Matrimoniale” 7 (2002), s. 28.

<sup>12</sup> Por. *Katechizm Kościoła Katolickiego*, 2205.

<sup>13</sup> Por. Sobór Watykański II, *Gaudium et spes*, 24.

<sup>14</sup> Por. Jan Paweł II, *Gratissimam sane*, 8.

<sup>15</sup> Por. Giovanni Paolo II, *Il vostro lavoro è giudiziario, ma la vostra missione è fondamentalmente evangelica, ecclesiale e sacerdotale* (30 I 1986), n. 2, *Insegnamenti di Giovanni Paolo II*, IX, 1 (1986), s. 222.

który nam jest dany”<sup>16</sup>, winni utwierdzać i pogłębiać „wszystko to, co po ludzku godne i piękne, co nosi znamiona tego wyłącznego zawierzenia i przymierza osób, autentycznej «komunii» na podobieństwo Tajemnicy trynitarniej”<sup>17</sup>. Tworząc komunie osób, wezwaną do uczestnictwa w modlitwie i ofierze Chrystusa<sup>18</sup>, małżonkowie powinni poprzez codzienną modlitwę, życie sakramentalne, czytanie słowa Bożego, składanie nieustannej ofiary duchowej i życie apostołskie trwać w intymnej relacji miłości z Trójcą Świętą. Wreszcie, powołani do szczególnego udziału w miłości, mocy i panowaniu Boga, Stwórcy i Ojca<sup>19</sup>, powinni oni przyjąć zaproszenie Ojca wszechrzeczy do udziału w fizycznym i duchowym przekazywaniu życia oraz uczynić swą komunie małżeńską prawdziwie otwartą na życie i gotową podjąć współpracę ze Stwórcą w dziedzinie prokreacji i wychowania.

#### 1.4. Przygotowanie młodych do życia w komunii małżeńskiej

Permanentne pogłębianie małżeńskiej komunii osób nie jest zadaniem łatwym. Właściwe wypełnienie tego zadania zakłada zapewnienie przyszłym małżonkom stosownej formacji przygotowawczej, tak by mogli oni nie tylko uniknąć trudności, z którymi boryka się w tej materii wiele współczesnych małżeństw, ale potrafili systematycznie wzrastać i doskonalić się jako wspólnota osób. Duszpasterz świadom roli gruntownego przygotowania młodych do życia w komunii małżeńskiej winien popierać programy przygotowania do małżeństwa, opracowane i przyjęte zgodnie z kan. 1064 KPK, by stworzyć tym samym pozytywne warunki do powstawania i dojrzewania udanych małżeństw<sup>20</sup>.

Przygotowanie takie, obejmujące różne sfery życia człowieka, winno rozpocząć się możliwie wcześnie. Realizowane w ramach formacji intelektualnej, moralnej, kulturalnej i religijnej powinno stać się procesem stopniowym i stałym, gruntownie przemyślanym i ściśle związanym z wszelkimi innymi lokalnymi przedsięwzięciami duszpasterskimi, spełnianym przy możliwie szerokim udziale całej społeczności kościel-

---

<sup>16</sup> Por. Rz 5, 5.

<sup>17</sup> Jan Paweł II, *Redemptoris custos*, 19.

<sup>18</sup> Por. *Katechizm Kościoła Katolickiego*, 2205.

<sup>19</sup> Por. Jan Paweł II, *Evangelium vitae*, 43.

<sup>20</sup> Por. Jan Paweł II, *Familiaris consortio*, 66.

nej i adekwatnym do indywidualnej sytuacji poszczególnych kandydatów do życia w małżeństwie.

W ramach wspomnianego przygotowania solidnych i trwałych podstaw ludzkich i chrześcijańskich każdej poszczególnej wspólnoty małżeńskiej należy zapewnić przyszłym małżonkom:

- zaszczepienie szacunku dla każdej zdrowej wartości ludzkiej, tak w stosunkach międzyosobowych, jak społecznych, łącznie z tym wszystkim co posiada znaczenie dla kształtowania charakteru, dla opanowania i właściwego użycia własnych skłonności, dla sposobu postregania i traktowania osób odmiennej płci itd.<sup>21</sup>;

- prezentację małżeństwa jako prawdziwego powołania i posłannictwa, bez wykluczania możliwości złożenia Bogu całkowitego daru z siebie w stanie kapłańskim czy zakonnym;

- ukazanie małżeństwa jako relacji interpersonalnej mężczyzny i kobiety, relacji, która winna być nieustannie rozwijana i pogłębiana, tak by właściwie pojmowali oni uzupełniające się role kobiety i mężczyzny w małżeństwie, w rodzinie i społeczeństwie;

- zapoznanie z konkretnymi czynnikami, naturalnymi i nadprzyrodzonymi, istotnymi dla budowania dzień po dniu małżeńskiej komunii osób;

- zaznajomienie z doktryną Kościoła na temat przekazywania życia, tak by mogli oni wypełniać swoje zadanie „w poczuciu ludzkiej i chrześcijańskiej odpowiedzialności oraz z szacunkiem pełnym uległości wobec Boga”<sup>22</sup>;

---

<sup>21</sup> Mowa tu m.in. o tym wszystkim, co pomaga człowiekowi przezwyciężyć jego zamknięcie się w sobie, egoizm czy szukanie własnych przyjemności oraz pozwala mu otworzyć się na drugiego człowieka, na wzajemną pomoc, całkowity dar z siebie, stałość w dochowaniu słowa.

<sup>22</sup> Sobór Watykański II, *Gaudium et spes*, 50.

Celem poznania prawdy moralnej oraz ukształtowania osobistego sumienia młodzi powinni zostać pouczeni o naturalnych wymaganiach związanych z relacjami międzyosobowymi mężczyzna-kobieta w planie Boga o małżeństwie i rodzinie, w tym o wolnej zgodzie małżeńskiej jako fundamentie ich zjednoczenia, o jedności i nierozzerwalności małżeństwa, o właściwym rozumieniu odpowiedzialnego ojcostwa i macierzyństwa, wreszcie nt. ludzkich aspektów życia seksualnego w małżeństwie, aktu małżeńskiego, jego wymogów i celów [zob. Papieska Rada ds. Rodziny, *Przygotowanie do sakramentu małżeństwa*, (13 V 1996), 35]. Dalej, należy uczynić wszystko, aby poprzez informację i wychowanie jasne, stosowne i poważne, przy współudziale par małżeńskich, lekarzy i ekspertów, zaznajomić ich z naturalnymi metodami kierowania swą płodnością (zob. Jan Paweł II, *Familiaris consortio*, 33) oraz przekazać im naukę Kościoła nt. środków antykoncepcyjnych, tak by ich dysponować do odpowiedzialnej jedności małżeńskiej, przepelnionej miłością i otwartej na życie (Sacra Congregatio pro Institutione Catholica, *Orientations éducatives sur l'amour humain. Traits d'éducation sexuelle*, (1 XI 1983), Libreria Editrice Vaticana, Città de Vaticano 1983, nr 62). Należy ich nadto



– pouczenie na temat sposobu pokonywania trudności w zakresie przekazywania życia ludzkiego<sup>23</sup>.

### 1.5. Wskazanie naturalnych i nadprzyrodzonych środków służących utrwaleniu komunii małżeńskiej

Małżeński trud mający na celu utwierdzenie osobowej komunii męża i żony ma sens tylko wtedy, kiedy jest on realizowany z wykorzystaniem właściwych środków. Posługiwanie się środkami nieadekwatnymi do wspomnianego zadania skazuje wysiłek małżonków na niepowodzenie. Stąd trzeba, by duszpasterz odpowiednio wcześniej pouczył przyszłych małżonków na temat naturalnych i nadprzyrodzonych środków służących umocnieniu komunii małżeńskiej.

Pośród środków czysto ludzkich, pomocnych w utwierdzeniu więzi małżeńskiej, tak naturalnej jak chrześcijańskiej, duszpasterz zdecydowanie winien popierać i zalecać małżonkom następujące: okazywanie wzajemnego, głębokiego szacunku dla równej godności i odpowiedzialności współmałżonka<sup>24</sup>; trwanie z małżonkiem w szczególnej formie przyjaźni osób<sup>25</sup>; bezustanne przewyżnianie własnego egoizmu; stałe formowanie w sobie szlachetnej gotowości do zrozumienia, przebaczenia i pojednania<sup>26</sup>; kształtowanie takich cnót moralnych, jak opanowanie, stałość, cierpliwość, pokora, ufność<sup>27</sup>; akty małżeńskie, spełniane prawdziwie po ludzku, w sposób intymny i czy-

---

poinformować o podwójnym znaczeniu specyficznego aktu zjednoczenia małżonków, jakim jest akt płciowy, mianowicie o jego aspekcie jednoczącym i prokreacyjnym (szerzej na ten temat zob.: *Katechizm Kościoła Katolickiego*, 2360, 2362, 2363, 2366, 2368, 2369).

<sup>23</sup> Należy tu nade wszystko wyraźnie zaznaczyć, że badania naukowe, które zmierzają do zmniejszenia ludzkiej bezpłodności, zasługują na poparcie tylko wtedy, kiedy „służą osobie ludzkiej, jej niezbywalnym prawom oraz jej prawdziwemu i integralnemu dobru, zgodnie z zamysłem i wolą Boga” (zob.: Kongregacja Nauki Wiary, *Donum vitae*, Wstęp, 2; *Katechizm Kościoła Katolickiego*, 2375). Dalej, należy odnieść się do takich interwencji medycznych i biologicznych w przekazywanie życia, jak: sztuczne zapłodnienie heterologiczne, macierzyństwo zastępcze, sztuczne zapłodnienie homologiczne, przedstawiając ich ocenę moralną, wraz z określeniem relacji między wspomnianymi technikami a jednością małżeńską (szerzej na ten temat zob.: Kongregacja Nauki Wiary, *Donum vitae*, II A, B; *Katechizm Kościoła Katolickiego*, 2376, 2377).

<sup>24</sup> Por. Jan Paweł II, *Familiaris consortio*, 25.

<sup>25</sup> Por. Paweł VI, *Humanae vitae*, 9.

<sup>26</sup> Por. Jan Paweł II, *Familiaris consortio*, 21; *Katechizm Kościoła Katolickiego*, 1649.

<sup>27</sup> Por. Paweł VI, *Humanae vitae*, 25; Jan Paweł II, *Familiaris consortio*, 33.

sty<sup>28</sup>; cierpliwe przewycięzanie trudności życia; dawanie świadectwa, w duchu miłości, bezcennej wartości nierozzerwalności i wierności małżeńskiej<sup>29</sup>. Nadto małżonkowie chrześcijańscy, pouczeni przez duszpasterza rodzin i wsparci świadectwem życia innych małżeństw, powinni szczególnie cenić następujące środki: łaska sakramentu małżeństwa, dzięki której mogą przewyciężyć zatwardziałość serca ludzkiego, dzielić miłość Chrystusa, świadka wiernego, oraz urzeczywistnić wzajemną jedność ich życia<sup>30</sup>; wielkoduszne posłuszeństwo świętej woli Pana: „Co więc Bóg złączył, niech człowiek nie rozdziela” (Mt 19, 6)<sup>31</sup>; przewycięzanie podziałów i odbudowywanie komunii przez systematyczne korzystanie z sakramentu pojednania<sup>32</sup>; stałe poszukiwanie podstawy i ducha komunii małżeńskiej w eucharystycznej uczcie jednego Ciała Chrystusa<sup>33</sup>; dziecięce zaufanie Bogu i Jego łasce<sup>34</sup>; częsta modlitwa wspólna męża i żony, która czerpie swą treść z samego życia małżeńskiego<sup>35</sup>.

#### 1.6. Troska o stałe utrwalanie komunii małżeńskiej

Skoro „miłość pomiędzy mężczyzną i kobietą w małżeństwie jest ożywiana i podtrzymywana przez wewnętrzny, nieustający dynamizm, prowadzący małżonków do coraz głębszej i mocniejszej komunii, która jest fundamentem i zasadą wspólnoty małżeńskiej”<sup>36</sup>, potrzeba, by duszpasterz zajął się ze szczególną troską wychowaniem małżeństw, zwłaszcza młodych, do życia w miłości małżeńskiej z wielkim poczuciem odpowiedzialności wobec jej wymagań komunii<sup>37</sup>. Trzeba bowiem, by małżonkowie – świadomi swego powołania do ciągłego wzrostu w osobowej wspólnotcie, która obejmuje całe ich życie<sup>38</sup> – skutecznie wykorzystując środki naturalne i „dar Ducha, [...] z każdym dniem

<sup>28</sup> Por. Sobór Watykański II, *Gaudium et spes*, 49.

<sup>29</sup> Por. Jan Paweł II, *Familiaris consortio*, 20.

<sup>30</sup> Por. Tamże; *Katechizm Kościoła Katolickiego*, 1608.

<sup>31</sup> Por. Jan Paweł II, *Familiaris consortio*, 20.

<sup>32</sup> Por. Tamże, 21.

<sup>33</sup> Por. Tamże, 21, 57.

<sup>34</sup> Por. Tamże, 33.

<sup>35</sup> Por. Tamże, 33, 58.

<sup>36</sup> Por. Tamże, 18.

<sup>37</sup> Por. Tamże, 69.

<sup>38</sup> Por. *Katechizm Kościoła Katolickiego*, 1644.

zmierzali ku coraz głębszej więzi pomiędzy sobą na każdym poziomie: na poziomie związku ciał, charakterów, serc, umysłów i dążeń, związku dusz [...]”<sup>39</sup>.

Wychowanie małżonków do miłości, bez której małżeńska wspólnota nie może „żyć, wzrastać i doskonalić się jako wspólnota osób”<sup>40</sup>, zakłada między innymi podjęcie następujących działań pastoralnych: integralna i gruntowna formacja ludzka i chrześcijańska przyszłych małżonków; przestrzeganie przepisanych wymogów prawa, dotyczących kwalifikacji osobowych nupturientów, przygotowania bezpośredniego narzeczonych, kanonicznego dochodzenia przedślubnego, egzaminu narzeczonych; pouczenie małżonków o roli miłości jako wewnętrznej zasadzie, trwałej mocy i ostatecznym celu ich szczególnej komunii, oraz o potrzebie ciągłego podejmowania wysiłków na rzecz rozwijania małżeńskiej wspólnoty osób; zapewnienie małżonkom łatwego dostępu do katolickich poradni małżeńskich, gwarantujących kompetentną pomoc psychologiczną, prawną, medyczną i duszpasterską; zagwarantowanie im stałej katechezy dorosłych dostosowanej do aktualnej sytuacji małżeństwa w ogólności i bieżących problemów poszczególnych wspólnot życia i miłości małżeńskiej; zachęcanie małżeństw do systematycznego korzystania z sakramentów świętych, zwłaszcza sakramentu pokuty i Eucharystii; propagowanie w środowisku rodziny wspólnej modlitwy małżeńskiej, rekolekcji dla małżonków, stowarzyszeń małżonków mających na celu dążenie do ożywienia doskonalszego życia.

### 1.7. Pomoc małżonkom w trudnej sytuacji w zachowaniu chrześcijańskiego ducha

Duszpasterz zatroskany o stały i powszechny wzrost komunii małżeńskiej winien zwrócić szczególną uwagę na te wspólnoty życia i miłości małżeńskiej, które przeżywają problemy natury duchowej czy materialnej. Świadom negatywnego wpływu tych czynników na życie wspólne małżonków winien z należytym taktem i roztropnością rozeznaczyć aktualną sytuację danej wspólnoty małżeńskiej i zaproponować jej skuteczną pomoc. Postępując między innymi w myśl kan. 529 § 1 i 1063 nr

---

<sup>39</sup> Por. Jan Paweł II, *Familiaris consortio*, 19.

<sup>40</sup> Por. Tamże, 18.

4 KPK, duszpasterz powinien starać się poznać wiernych powierzonych jego pieczy, by móc uczestniczyć w ich troskach, zwłaszcza niepokojach i smutku, umocnić ich w Panu oraz – jeśli ich życie nie odpowiada duchowi Ewangelii – zachęcić ich do poprawy. Nieistotne, w jakiej trudnej sytuacji znajdują się małżonkowie, duszpasterz winien zapewnić ich, że „Kościół jest Nauczycielem i Matką dla wszystkich małżonków znajdujących się w trudnościach”<sup>41</sup>.

Opieka duszpasterska, o której tu mowa, powinna być adekwatna do sytuacji, w jakiej znajdują się małżonkowie. I tak reprezentując Kościół, który chce być bliski wszystkim małżeństwom, które napotykają na trudności, i zarazem nie przestaje wzywać i zachęcać do rozwiązywania problemów bez pomniejszania w niczym zbawczej nauki Chrystusa<sup>42</sup>, duszpasterz winien:

– gorącą miłością wspierać chorych małżonków, zwłaszcza bliskich śmierci, powierzając ich w sakramencie namaszczenia chorych Chrystusowi cierpiącemu i uwielbionemu, ażeby ich podtrzymał i zbawił<sup>43</sup>;

– małżonkom napotykającym trudności w realizacji bądź zrozumieniu wartości zawartych w normach moralnych, w tym tych dotyczących kwestii fizycznych aktów małżeńskich, cierpliwie, umiejętnie i odważnie głosić całą Ewangelię Chrystusa i proponować rozwiązania tych trudności w sposób wolny od jakiegokolwiek fałszowania czy uszczerbku dla prawdy<sup>44</sup>;

– małżonków doświadczających czasowej rozłąki z powodu emigracji zarobkowej zachęcać do wytrwania w wierności, do częstego kontaktu za pośrednictwem telefonu bądź mediów elektronicznych, do modlitwy za siebie nawzajem w określonej porze dnia, do systematycznego korzystania z sakramentu Eucharystii w intencji własnej wspólnoty małżeńskiej;

– dla małżeństw dotkniętych problemem alkoholizmu tworzyć różnego rodzaju grupy trzeźwościowe i abstynenckie, oraz upowszechniać obyczajowość przeciwstawiającą się wszystkiemu, co zagraża małżeństwu i rodzinie<sup>45</sup>;

---

<sup>41</sup> Por. Tamże, 33.

<sup>42</sup> Por. Tamże.

<sup>43</sup> Por. Kan. 529 § 1, 998 KPK.

<sup>44</sup> Por. Jan Paweł II, *Familiaris consortio*, 33.

<sup>45</sup> *II Polski Synod Plenarny*, s. 43.

– ze stosownym realizmem, mądrością i determinacją wytrwale pomnażać wysiłki całej lokalnej wspólnoty wierzących oraz ludzi dobrej woli zmierzające do stworzenia godnych warunków życia oraz do zarażenia aktualnym i przyszłym potrzebom małżonków bezrobotnych, bezdomnych i doświadczających problemów materialnych;

– małżeństwom przeżywającym konflikty i narażonym na rozbitcie służyć posługą mediacyjną, wskrzeszać w nich wolę ratowania małżeństwa oraz wzywać ich do podjęcia dialogu małżeńskiego, skruchy, przebaczenia i pracy nad sobą;

– małżonków zmagających się z problemem bezpłodności pouczyć o moralnej ocenie sztucznej inseminacji, sztucznego zapłodnienia heterologicznego, sztucznego zapłodnienia homologicznego i macierzyństwa zastępczego, zachęcić ich do pełnego zaufania Panu życia i polecić im formy służenia życiu ludzkiemu, inne od zrodzenia i wychowania własnego potomstwa, w tym: domaganie się zabezpieczenia w prawodawstwie państwowym ochrony życia ludzkiego od chwili jego poczęcia aż do śmierci, adopcję, pomoc charytatywną, zaangażowanie w działalność ośrodków opieki nad życiem, otwarcie się na inne małżeństwa zmagające się z trudnościami, na samotne matki, na osoby chore i samotne, pielęgnowanie gestów gościnności i bezinteresownej troski wobec potrzebujących, adopcję na odległość, adopcję duchową;

– w sytuacji, gdy wspólne życie małżeńskie z powodu przyczyn, o których w kan. 1152 § 1 i 1153 § 1 KPK, staje się praktycznie niemożliwe – po podjęciu prób pojednania stron, o ile jest to realne – dopuścić fizyczną separację małżonków oraz pomagać im przeżywać zaistniałą sytuację z zachowaniem wierności wobec nierozzerwalnego węzła ich związku<sup>46</sup>.

Jest we wszech miar pożądanym, by we wszystkich wspomnianych wyżej działaniach, o ile to możliwe, partycypowali bliscy krewni małżonków i cała lokalna wspólnota kościelna. Stąd potrzeba, by duszpasterz potrafił docenić i wspierać udział wiernych świeckich w poznaniu i przyjęciu przez stan małżeński Bożego przepowiadania zbawienia oraz w przepajaniu i udoskonalaniu duchem ewangelicznym porządku doczesnego właściwego małżonkom<sup>47</sup>.

---

<sup>46</sup> Por. *Katechizm Kościoła Katolickiego*, 1649.

<sup>47</sup> Por. Kan. 225 § 1-2 KPK.

## 1.8. Wsparcie małżeństw mieszanych i znajdujących się w sytuacji nieregularnej pod względem religijnym w wypełnianiu obowiązków stanu

Bez wątpienia różnica wyznania czy religii małżonków nie służy jedności ich związku. Duszpasterz rodzin, któremu nie wolno nie dostrzegać trudności małżeństw mieszanych, zawartych za dyspensą od przeszkody różnicy religii i tych im podobnych, o których mowa w *Instrukcji Konferencji Episkopatu Polski o przygotowaniu do zawarcia małżeństwa w Kościele katolickim*, nr 71<sup>48</sup>, winien podjąć stosowne działania pastoralne mające na celu utwierdzenie komunii ich związków i realizację obowiązków stanu małżeńskiego.

Pośród wspomnianych działań należy wyraźnie wyróżnić te poprzedzające zawarcie małżeństwa kanonicznego i te, które powinno się podjąć w przypadku, kiedy strony już korzystają z prawa do małżeństwa. Opieka, o której tutaj mowa, może przybrać charakter indywidualny, kiedy dotyczy poszczególnych małżeństw o różnej przynależności kościelnej czy religijnej, bądź formę oddziaływania zespołowego, kiedy obejmuje grupę takich wspólnot małżeńskich<sup>49</sup>. Wszelkie poczynania duszpasterskie, podejmowane tak przed ślubem jak po ślubie, winny mieć na względzie dobro wiary, małżeństwa i rodziny<sup>50</sup>.

Przed zawarciem małżeństwa, o którym wyżej, duszpasterz, który powinien posiadać przynajmniej ogólną wiedzę na temat religii czy wyznania strony niekatolickiej<sup>51</sup>, winien przedsięwziąć następujące kroki mające na celu przygotowanie stron do życia w permanentnie rozwijającej się małżeńskiej komunii osób:

- na wszelkich szczeblach katechizacji pouczać, że katolicy zasadniczo powinni zawierać małżeństwa z wyznawcami własnej wspólnoty kościelnej, przypominając przy tym, że jednolitość wyznaniowa służy dobru wiary, jedności małżeństwa i religijnemu wychowaniu potomstwa<sup>52</sup>;
- narzeczonych o różnej przynależności kościelnej i religijnej pouczyć o jedności i nierozzerwalności ważnie zawartego małżeństwa,

---

<sup>48</sup> Zob. „Akta Konferencji Episkopatu Polski” 1 (1998), s. 101.

<sup>49</sup> Por. *Instrukcja Episkopatu Polski w sprawie duszpasterstwa małżeństw o różnej przynależności kościelnej*, (14 III 1987), III 2.

<sup>50</sup> Por. Tamże, III 7.

<sup>51</sup> Por. Tamże, III 4.

<sup>52</sup> Por. Tamże, IV 1.

z zaznaczeniem, że jedność wyznania małżonków jest ze wszech miar pożądana, ponieważ stanowi fundament pokoju i pełnej wspólnoty<sup>53</sup>;

– pouczyć strony o obowiązku przestrzegania zasad etyki małżeńskiej, wynikających z prawa naturalnego<sup>54</sup>.

Szczególnie istotne, stałe wysiłki pastoralne, mające na względzie utwierdzenie komunii osobowej małżonków żyjących w takich związkach oraz realizację obowiązków stanu małżeńskiego, winny przybrać następującą postać:

– uwrażliwianie małżonków na wzajemne wartości religijno-moralne oraz formowanie umiejętności dzielenia się wszelkim dobrem, które każda ze stron otrzymała od swojej wspólnoty religijnej<sup>55</sup>;

– kształtowanie zdolności pokonywania, między innymi na drodze dialogu małżeńskiego, rozbieżności dotyczących wiary, samej koncepcji małżeństwa oraz odmiennych mentalności religijnych<sup>56</sup>;

– zachęcanie małżonków do rozwijania tego, co jest wspólne w ich wierze, i do szacunku dla tego, co ich dzieli<sup>57</sup>;

– pielęgnowanie miłości małżeńskiej pozwalającej łatwiej poznać odmienne tradycje religijne, wzajemnie ubogacać się autentycznymi wartościami religijnymi oraz pogłębiać małżeńską wspólnotę osób<sup>58</sup>;

– uczenie strony katolickiej lojalności małżeńskiej, poszanowania przekonań współmałżonka i troski o dobre współżycie, w parze z przestrzeganiem katolickich zasad moralności<sup>59</sup>;

– w małżeństwach mieszanych utwierdzenie małżonków w postawie posłuszeństwa nauce Chrystusa oraz wierności sumieniu<sup>60</sup>;

– organizowanie wspólnego duszpasterstwa małżeństw mieszanych, tak by poprzez harmonijną współpracę duszpasterzy obu wyznań chrześcijańskich zapewnić stronom pomoc w przewycięzaniu napięć

---

<sup>53</sup> Pouczenia te jednak mają być wolne od niewłaściwego prozelityzmu i nie mogą naruszać zasady wolności sumienia w podejmowaniu decyzji przez nupturientów. Zob. Tamże, IV 3.

<sup>54</sup> Por. Tamże, IV 6d.

<sup>55</sup> Por. Tamże, VI c.

<sup>56</sup> Por. *Katechizm Kościoła Katolickiego*, 1634.

<sup>57</sup> Por. Tamże, 1636.

<sup>58</sup> Por. *Instrukcja Episkopatu Polski w sprawie duszpasterstwa małżeństw o różnej przynależności kościelnej*, I, V 2a.

<sup>59</sup> Por. Tamże, V 2b.

<sup>60</sup> Por. Tamże, V 1b.

między zobowiązaniami, jakie małżonkowie mają wobec siebie, a zobowiązaniami wobec swoich wspólnot eklezjalnych<sup>61</sup>;

– w małżeństwach różnych wyznaniowo zalecanie wspólnych praktyk religijnych (lektura Biblii, modlitwa, emblematy religijne) i obchodu świąt<sup>62</sup>.

## 2. Środki pastoralne w służbie komunii małżeńskiej

Działalność duszpasterska zmierzająca do utwierdzenia osobowej komunii małżonków, o ile ma być skuteczna, winna korzystać z możliwie wielu środków pastoralnych. Są pośród nich takie, którymi duszpasterz może posłużyć się w zasadzie zawsze – tak w ramach przygotowania wiernych do życia w jedności małżeńskiej, jak w przypadku udzielania małżonkom pomocy w realizacji obowiązków stanu<sup>63</sup> – oraz te, które prawo przewiduje jedynie w sytuacjach szczególnych<sup>64</sup>. W poszczególnym przypadku – o ile prawo wprost tego nie reguluje – duszpasterz rodzin winien dobrać spośród wspomnianych środków te, które w danych okolicznościach osoby, miejsca i czasu zdają się być najbardziej skuteczne.

### 2.1. Wychowanie

Pierwszą szkołą komunii osób, będącej podstawą komunii małżeńskiej, jest dom rodzinny. Tu – w atmosferze wzajemnej akceptacji, szacunku i miłości – w ramach procesu wychowania człowiek uczy się po raz pierwszy wchodzić w osobowe relacje interpersonalne, kształtować je i ugruntowywać. Tutaj uczy się on wzajemnego obdarowywania się i ubogacania. Tu wreszcie, w ramach uporządkowanego, stopniowego

---

<sup>61</sup> Por. *Katechizm Kościoła Katolickiego*, 1636; *Instrukcja Episkopatu Polski w sprawie duszpasterstwa małżeństw o różnej przynależności kościelnej*, III 6.

<sup>62</sup> Por. *Instrukcja Episkopatu Polski w sprawie duszpasterstwa małżeństw o różnej przynależności kościelnej*, V 3.

<sup>63</sup> Takimi środkami mogą być: modlitwa, sakrament pokuty, Eucharystia, rekolekcje, dni skupienia, spotkania formacyjne, ćwiczenia duchowe.

<sup>64</sup> Mowa tu m.in. o: przygotowaniu bezpośrednim do życia w małżeństwie, spowiedzi przedślubnej, rekolekcjach zamkniętych dla narzeczonych, poradnictwie małżeńskim, mediacyjnej posłudze duszpasterza względem małżonków.



i wielostronnego procesu „rodzenia duchowego”<sup>65</sup> – realizowanego przez rodziców bądź ich zastępców prawnych – uczy się on korzystać z wolności, kształtuje zmysł odpowiedzialności, nabywa umiejętności życia z innymi ludźmi i dla nich, przygotowuje się do aktywnego udziału w życiu społeczności ludzkiej.

Choć wychowanie nie jest środkiem pastoralnym w sensie ścisłym, wszak Kościół bierze w nim udział jedynie zgodnie z zasadą subsydiarności, niemniej duszpasterz – świadom socjalizacyjnej funkcji rodziny – powinien zdecydowanie przypominać rodzicom o ich najcięższym obowiązku prawdziwego i pełnego wychowania potomstwa<sup>66</sup>. Gwarantując rodzicom niezbędną pomoc, tak by mogli oni sprostać różnym i trudnym zadaniom wychowawczym, winien zarazem pouczać ich o poszczególnych zadaniach, które winni podjąć celem właściwego przygotowania dzieci do życia w komunii małżeńskiej. Pośród tych zadań składających się na treść wychowania, „w którym wzajemna komunია osób dochodzi do głosu w sposób szczególny”<sup>67</sup>, duszpasterz powinien wskazać następujące:

- formacja dziecka do wolności, której wyrazem jest zdolność panowania nad sobą, przezwyciężanie egoizmu, otwarcie się na innych ludzi;
- ukształtowanie w dziecku postawy akceptacji innych ludzi i dialogu;
- rozbudzenie w nim ducha wielkodusznej służby i solidarności bliźnim<sup>68</sup>;
- wdrożenie dziecka w praktykowanie takich cnót społecznych jak: szacunek wobec każdej osoby ludzkiej, miłość, wierność danemu słowu, współczucie, konsekwencja w postępowaniu, zdolność do utrzymywania stałych więzi z innymi ludźmi, lojalność, uprzejmość, pogoda ducha, szczerłość w słowach i intencjach, wielkoduszność, gotowość przebaczenia<sup>69</sup>;
- udzielenie wsparcia, stosownego do wieku dziecka, w zrozumieniu przezeń natury i jednoczącej roli płciowości;
- utwierdzenie go w przekonaniu, że miłość w istocie jest darem z siebie, oraz przygotowanie do złożenia takiego daru;

---

<sup>65</sup> Por. Jan Paweł II, *Gratissimam sane*, 16.

<sup>66</sup> Por. Kan. 1136 KPK.

<sup>67</sup> Jan Paweł II, *Gratissimam sane*, 16.

<sup>68</sup> Por. Jan Paweł II, *Evangelium vitae*, 92.

<sup>69</sup> Por. J. Krajczyński, *Wychowanie dzieci i młodzieży w świetle posoborowych dokumentów Stolicy Apostolskiej i Konferencji Episkopatu Polski. Studium kanoniczno-pastoralne*, Płock 2002, s. 27.

– udzielenie pomocy dziecku w zrozumieniu i odkryciu własnego powołania do małżeństwa lub do dziewictwa poświęconego dla Królestwa Bożego<sup>70</sup>.

## 2.2. Przygotowanie do małżeństwa

Bez wątpienia podstawowym środkiem duszpasterskim, który – właściwie wykorzystany – może przyczynić się w poszczególnym przypadku do stworzenia odpowiednich warunków dla powstania i rozwoju jakościowego osobowej komunii małżonków, jest przygotowanie wiernych do małżeństwa. W rzeczywistości trudno sobie w ogóle wyobrazić jakiegokolwiek pogłębienie i rozwój wspomnianej komunii bez uformowania jej podstaw w ramach uporządkowanej, stopniowej i pełnej formacji, o której tu mowa.

Zgodnie z dyspozycją kan. 1063 nr 1-2 KPK, przygotowanie to winno przybrać tak postać formacji ogólnej – realizowanej poprzez przepowiadanie, katechezę odpowiednio przystosowaną dla małoletnich i młodzieży oraz środki społecznego przekazu – jak formacji indywidualnej, polegającej na osobistym przygotowaniu przyszłych małżonków do świętości ich nowego stanu i jego obowiązków. W myśl adhortacji apostolskiej *Familiaris consortio*, wspomniana, integralna formacja do życia w małżeństwie powinna objąć przygotowanie dalsze, bliższe i bezpośrednie (zob. nr 66). Przygotowanie dalsze, które rozpoczyna się już w dzieciństwie i sprowadza się do nabycia odpowiedniej wiedzy oraz uformowania cnót właściwych dla życia małżeńskiego i rodzinnego – realizowane w ramach wychowania w rodzinie, edukacji i katechizacji szkolnej oraz działalności grup rówieśniczych promujących wartości ludzkie i chrześcijańskie<sup>71</sup> – winno między innymi objąć następujące wysiłki zmierzające do przygotowania dobrych fundamentów pod przyszłą osobową komunie małżeńską: zaszczepienie dzieciom i młodzieży szacunku dla każdej zdrowej wartości ludzkiej, tak w relacjach międzyosobowych, jak i społecznych, z tym wszystkim co ma znaczenie dla kształ-

---

<sup>70</sup> Por. Sacra Congregatio pro Institutione Catholica, *Orientations éducatives sur l'amour humain. Traits d'éducation sexuelle*, 34; Pontificio Consiglio per la Famiglia, *Sessualità umana: verità e significato. Orientamenti educative in famiglia*, 22.

<sup>71</sup> Por. Konferencja Episkopatu Polski, *Dyrektorium Duszpasterstwa Rodzin*, Warszawa 2003, s. 23-25.

towania ich charakteru, dla opanowania i właściwego użycia własnych skłonności, dla sposobu widzenia i traktowania osób odmiennego płci itd.; rzetelną formację duchową, która ukazałaby im małżeństwo jako prawdziwe powołanie i posłannictwo, bez wykluczenia możliwości złożenia Bogu całkowitego daru z siebie w stanie kapłańskim czy zakonnym<sup>72</sup>; zaszczepienie troski o rozwój własnego charakteru; kształtowanie umiejętności współżycia z innymi; staranie o poznanie, zrozumienie, przyjęcie i wprowadzenie w życie prawd dotyczących szacunku dla siebie i dla innych ludzi, czystości własnej i poszanowania cudzej, wierności danemu słowu; wdrażanie w pomnażanie wspólnego dobra w najbliższym otoczeniu; przygotowanie dzieci i młodzieży do ich przyszłych ról zgodnych z ich powołaniem<sup>73</sup>; ukształtowanie właściwej postawy dzieci wobec instytucji małżeństwa i nauczanie ich stałej troski o wyrabianie cnót wiążących się z życiem małżeńskim<sup>74</sup>. Przygotowanie bliższe, obejmujące młodzież ponad gimnazjalną – realizowane w ramach katechizacji szkolnej i rocznej parafialnej katechizacji przedmałżeńskiej bądź rocznego akademickiego studium przedmałżeńskiego<sup>75</sup> – powinno między innymi podjąć następujące zadania mające na względzie uformowanie trwałych podstaw prężnie rozwijających się osobowych komunii małżeńskich: przysposobienie młodych do życia we dwoje, ukazujące małżeństwo jako międzyosobową relację mężczyzny i kobiety, która winna być stale rozwijana, pobudzające do pogłębienia problemów dotyczących płciowości małżeńskiej i odpowiedzialnego rodzicielstwa, skłaniające do bliższego zapoznania się z takimi czynnikami decydującymi o uporządkowanym prowadzeniu życia małżeńskiego, jak stała praca, odpowiednie środki finansowe i zarządzanie nimi, ekonomia domowa itd.<sup>76</sup>; przekazanie młodzieży odpowiedniej wiedzy na temat małżeństwa chrześcijańskiego i uformowanie w niej umiejętności współpracy z łaską Bożą w sakramencie małżeństwa<sup>77</sup>; przedstawienie podstawowych, aktualnych zagrożeń małżeńskiej wspólnoty życia i mi-

<sup>72</sup> Zob. Jan Paweł II, *Familiaris consortio*, 66; *Instrukcja Konferencji Episkopatu Polski o przygotowaniu do zawarcia małżeństwa w Kościele katolickim*, 7.

<sup>73</sup> Por. Konferencja Episkopatu Polski, *Dyrektorium Duszpasterstwa Rodzin*, s. 23-25.

<sup>74</sup> Por. *Instrukcja Konferencji Episkopatu Polski o przygotowaniu do zawarcia małżeństwa w Kościele katolickim*, 8.

<sup>75</sup> Zob. Konferencja Episkopatu Polski, *Dyrektorium Duszpasterstwa Rodzin*, s. 26-27.

<sup>76</sup> Por. Jan Paweł II, *Familiaris consortio*, 66.

<sup>77</sup> Por. *Instrukcja Konferencji Episkopatu Polski o przygotowaniu do zawarcia małżeństwa w Kościele katolickim*, 10.

łości oraz sposobów obrony przed nimi; pouczenie o naturalnych metodach rozpoznawania płodności; pogłębienie życia wspólnotowo-liturgicznego<sup>78</sup>; przysposobienie młodych do międzyosobowego życia w małżeństwie na równych prawach, do odpowiedzialności i współpracy, do kształtowania moralnych, religijno-społecznych cnót i postaw, do zwalczania wad i nałogów ciążących na dzisiejszym życiu małżeńskim<sup>79</sup>; wprowadzenie narzeczonych we wspólne życie modlitewne, szczególnie pomocne w małżeńskich sytuacjach kryzysowych; stworzenie szansy przyjęcia chrześcijańskiego modelu małżeństwa przez tych, którzy proszą o ślub kościelny jedynie ze względu na tradycję, bez głębszego zrozumienia natury sakramentu małżeństwa<sup>80</sup>. W ramach przygotowania bezpośredniego do życia w małżeństwie, szczególnie istotnego w przypadku narzeczonych, którzy jeszcze wykazują braki w znajomości doktryny i doświadczają trudności w praktyce życia chrześcijańskiego, duszpasterz winien przedsięwziąć między innymi następujące kroki zmierzające do zagwarantowania nupturientom niezbędnej pomocy w zakresie permanentnego budowania komunii małżeńskiej: zorientować się co do poziomu życia religijnego narzeczonych celem właściwego pokierowania ich przygotowaniem do małżeństwa, przedstawić im teologię małżeństwa i liturgię sakramentu, „przez który małżonkowie jednoczą się na obraz doskonałej jedności Chrystusa i Kościoła”<sup>81</sup>, omówić z nimi etykę życia małżeńskiego<sup>82</sup>; w poradni życia rodzinnego zapewnić narzeczonym konsultację z kompetentnym i upoważnionym

<sup>78</sup> Por. Konferencja Episkopatu Polski, *Dyrektorium Duszpasterstwa Rodzin*, s. 26-27.

<sup>79</sup> Por. *Instrukcja Konferencji Episkopatu Polski o przygotowaniu do zawarcia małżeństwa w Kościele katolickim*, 11b.

<sup>80</sup> Zob. *II Polski Synod Plenarny (1991-1999)*, Pallottinum 2001, s. 42-43.

<sup>81</sup> Kan. 776 § 1 KKKW. Por. Kan. 1055 § 1-2, 1134 KPK.

<sup>82</sup> Por. Jan Paweł II, *Familiaris consortio*, 66; *Instrukcja Konferencji Episkopatu Polski o przygotowaniu do zawarcia małżeństwa w Kościele katolickim*, 19; Konferencja Episkopatu Polski, *Dyrektorium Duszpasterstwa Rodzin*, s. 27-31.

W ramach wymienionych wyżej trzech katechez przedślubnych duszpasterz winien odnieść się m.in. do następujących zagadnień dotyczących podstaw i warunków rozwoju osobowej komunii małżonków: 1) sakrament małżeństwa jako niezbywalny fundament małżeństwa, sakrament pokuty a powroty małżeńskie na drogę prawdy i miłości, rola modlitwy małżeńskiej, zaangażowanie małżonków w działalność ruchów o pogłębionej formacji chrześcijańskiej; 2) przymierze małżeńskie a przymierze Chrystusa z Kościołem, sakrament małżeństwa i Eucharystii, znaczenie poszczególnych elementów przysięgi małżeńskiej i ceremonii zaślubin; 3) wzajemna odpowiedzialność za uświęcenie małżonka, naturalne metody rozpoznawania płodności w służbie miłości i jedności małżonków, rola poradnictwa rodzinnego. Por. Konferencja Episkopatu Polski, *Dyrektorium Duszpasterstwa Rodzin*, s. 29.

przez władzę kościelną świeckim doradcą życia rodzinnego<sup>83</sup>; zalecić im, ażeby przystąpili do sakramentu pokuty i Najświętszej Eucharystii<sup>84</sup>.

### 2.3. Liturgia ślubu

Swoje miejsce w przygotowaniu przyszłych małżonków do utworzenia i pogłębiania ich nowej i szczególnej komunii osób ma również obrzęd zaślubin. Duszpasterz znając sens tego sakramentalnego aktu uświęcenia – w parze z pouczeniem wiernych na temat sakramentalnego charakteru małżeństwa chrześcijan, uprzedzeniem ich o obowiązującej kanonicznej formie zawarcia małżeństwa oraz zaznaczeniem, że w obrzędzie łacińskim małżeństwo jest zazwyczaj zawierane podczas Mszy świętej – winien podjąć odpowiednio wcześniej stosowne starania, „aby nowożeńcy dobrze rozumieli znaczenie obrzędu sakramentu małżeństwa, czynnie w nim uczestniczyli, a nade wszystko zdobyli głębokie przekonanie, że łaska sakramentu nie jest chwilowa, lecz będzie przenikać ich związek przez wszystkie dni jego trwania”<sup>85</sup>.

Sam duszpasterz dbając o to, by liturgiczny obrzęd zaślubin był ważny, godny i owocny, powinien zatroszczyć się o to, by wyrażał on możliwie przejrzyste naturę i głębokie znaczenie, ludzkie i religijne, przymierza małżeńskiego ochrzczonych. Podejmując rozumne i staranne przygotowanie liturgii sakramentu małżeństwa, który w Chrystusie jednoczy chrześcijańskich nowożeńców, jest dla nich źródłem łaski do wiernego trwania w miłości i wypełniania obowiązków małżeńskich, winien dołożyć starań, by także inni małżonkowie uczestniczący w tym obrzędzie mogli odnowić w Chrystusie swoją więź sakramentalną. Wreszcie, w przypadku sprawowania liturgii sakramentu małżeństwa podczas Eucharystii, w której urzeczywistnia się pamiątka przymierza, przez które Chrystus Pan na zawsze zjednoczył się z Kościołem, swoją umiłowaną oblubienicą, duszpasterz powinien podkreślić, że poprzez udział we wspomnianej ofierze Jezusa Chrystusa małżeństwo chrześcijańskie, które wyraża tajemnicę jedności i miłości, jakie łączą Chrystusa i Kościół, odnawia się i umacnia tak, że małżonkowie stają się coraz

---

<sup>83</sup> *Instrukcja Konferencji Episkopatu Polski o przygotowaniu do zawarcia małżeństwa w Kościele katolickim*, 20; Konferencja Episkopatu Polski, *Dyrektorium Duszpasterstwa Rodzin*, s. 31.

<sup>84</sup> Por. Kan. 1065 § 2 KPK.

<sup>85</sup> *II Polski Synod Plenarny*, s. 43.

pełniej jednym ciałem i jedną duszą w Chrystusie. Przyznając, że słuszne jest, by małżonkowie chcieli przypieczętować swoją zgodę na wzajemne oddanie się sobie przez dar własnego życia, jednocząc się z ofiarą Chrystusa za Kościół, uobecnioną w Ofierze eucharystycznej, i przyjmując Eucharystię<sup>86</sup>, winien zarazem przypomnieć im o obowiązku stałego potwierdzania tej jedności, wskazać im środki służące utwierdzeniu ich jedności i miłości, zanosić modlitwę kapłańską nad nowo poślubionymi z prośbą o błogosławieństwo Boże dla nowego związku, udzielić im i pozostałym uczestnikom ceremonii zaślubin Komunii eucharystycznej, będącej głównym źródłem żywej siły miłości małżonków, ich wspólnoty z Bogiem i z sobą wzajemnie<sup>87</sup>.

#### 2.4. Życie sakramentalne

Bardzo ważną rolę w utwierdzeniu małżeńskiej komunii ochrzczonych pełnią sakramenty Nowego Testamentu, zwłaszcza Eucharystia i sakrament pokuty. Celebrowane zgodnie z intencją Kościoła sprawiają, że moc Chrystusa i Jego Ducha przyczynia się do odnowy, rozwoju i wzrostu tej szczególnej komunii kościelnej, o której tu mowa. Duszpasterz znając rolę sakramentów w odbudowie, doskonaleniu i pogłębianiu komunii małżonków chrześcijańskich, winien zdecydowanie zalecać im aktywne i pełne uczestnictwo w życiu sakramentalnym lokalnej wspólnoty eklezjalnej.

Przed wszystkim pamiętając o tym, że Eucharystia uobecnia przymierze miłości Chrystusa i Kościoła, oraz, że stanowi ona istotny czynnik jednoczący wspólnotę małżeńską, powinien on usilnie zachęcać małżonków chrześcijańskich do systematycznego udziału w tym sakramencie, który jest „znakiem jedności i węzłem miłości”<sup>88</sup>. Świadomy tego, że właśnie w ofierze nowego i wiecznego przymierza osoby te mogą odnaleźć „korzenie, z których wyrasta, stale się odnawia i nieustannie ożywia ich przymierze małżeńskie”<sup>89</sup>, powinien zadbać o to, by małżonkowie – poprzez trwanie w łasce

<sup>86</sup> Por. *Katechizm Kościoła Katolickiego*, 1621.

<sup>87</sup> Por. *Obrzędy sakramentu małżeństwa dostosowane do zwyczajów diecezji polskich*, Wyd. II, Katowice 1986, s. 11.

<sup>88</sup> Por. *II Polski Synod Plenarny*, s. 194.

<sup>89</sup> Jan Paweł II, *Familiaris consortio*, 57.

uświęcającej, systematyczny udział we Mszy świętej, połączony z przystępowaniem do Komunii świętej, wspólną adoracją Najświętszego Sakramentu – byli nieustannie otwarci na wielką moc, jaką Chrystus ofiaruje im w sakramencie Eucharystii. Wreszcie, wskazując małżonkom na Eucharystię, w której uobecnia się ofiara miłości Chrystusa względem Kościoła, jako na źródło miłości, duszpasterz winien czynić starania, by wszystkie i poszczególne małżeństwa chrześcijańskie znalazły w Eucharystii „podstawę i ducha ożywiającego ich komunię i jej posłannictwo”<sup>90</sup>.

Ponieważ małżeństwa „zranione grzechem” doświadczają niekiedy różnego rodzaju napięć i konfliktów bezpośrednio godzących w osobową komunię męża i żony<sup>91</sup>, trzeba, by duszpasterz sprawił, aby małżonkowie chrześcijańscy, którzy uwikłali się w grzechy, nie upadali na duchu, ale z pokorą i wytrwałością uciekali się do miłosierdzia Bożego, którego Pan może im udzielić w sakramencie pokuty i pojednania<sup>92</sup>. Pomagając im odkryć w duchu wiary to, jak ich osobisty grzech sprzeciwia się nie tylko przymierzemu z Bogiem, ale i przymierzemu małżeńskiemu oraz zadaje ranę komunii małżeńskiej i kościelnej, powinien z należąca determinacją prowadzić ich do spotkania Boga „bogatego w miłosierdzie”<sup>93</sup>, który w sakramencie pojednania gotów jest odnowić przymierze małżeńskie naruszone ludzką słabością i odbudować międzyosobową komunię małżonków dotkniętą nieporządkiem moralnym. Celem należytego wykorzystania sakramentu pokuty jako czynnika służącego budowaniu komunii małżeńskiej duszpasterz winien nadto:

– uczuć młodzież, narzeczonych i małżonków na to, że regularne korzystanie z sakramentu pokuty i pojednania stanowi podstawowy wymóg życia chrześcijańskiego i jeden z istotnych warunków zgodnego życia małżeńskiego;

– pilnować, by kwestie dotyczące sakramentu pokuty były podnoszone podczas misji parafialnych, rekolekcji, dni skupienia, konferencji i katechez dla narzeczonych i małżonków;

– dbać, by wraz ze zmieniającymi się warunkami życia małżonkowie otrzymywali stosowne teksty rachunku sumienia;

---

<sup>90</sup> Por. Tamże, 57.

<sup>91</sup> Por. *Katechizm Kościoła Katolickiego*, 1606-1607.

<sup>92</sup> Por. Paweł VI, *Humanae vitae*, 25.

<sup>93</sup> Por. Ef 2, 4.

- chętnie, z należąną gorliwością i miłością, osobiście posługiwać młodzieży, narzeczonym i małżonkom w konfesjonale;
- kształtować sumienie penitentów, udzielać im rozgrzeszenia grzechów i odpuszczać kary zgodnie ze wskazaniami Kościoła;
- systematycznie uzupełniać swoją wiedzę teologiczną, pastoralno-medyczną i psychologiczną oraz dbać o własny rozwój duchowy, by skuteczniej pomagać wiernym w budowaniu komunii małżeńskiej i owocniej realizować swoje ojcostwo duchowe<sup>94</sup>.

## 2.5. Modlitwa małżonków i Kościoła

Nie ulega wątpliwości, iż pośród czynników warunkujących powstanie i systematyczny rozwój małżeńskiej wspólnoty wiary, nadziei i miłości należy też wymienić częste uciekanie się do modlitwy. Modlitwa, która jest konieczna do wzrostu miłości i Królestwa Bożego w duszach ludzkich<sup>95</sup>, zdecydowanie może służyć osiągnięciu jedności małżeńskiej w coraz pełniejszej mierze. Narzeczeni i małżonkowie chrześcijańscy trwający w nieustannym zjednoczeniu z Bogiem na modlitwie oraz zachowujący żywą świadomość szczególnego wpływu łaski Bożej na ich codzienne wspólne życie dysponują dodatkowym impulsem do stałego pokonywania barier, które stoją na przeszkodzie ich doskonałej komunii, oraz – w przypadku praktykowania modlitwy wspólnej – doświadczają kolejnej ściślej wspólnoty osób, wspólnoty łaski i modlitwy.

Duszpasterz rodzin, który posiada szczerze pragnienie stałego utwierdzenia komunii małżeńskiej poprzez modlitwę małżonków i wspólnoty kościelnej, powinien podjąć między innymi następujące działania formacyjne i pastoralne:

- formacja przygotowawcza i permanentna wiernych zмирzająca do tego, by sakramentalna jedność męża i żony możliwie często stawała się jednością modlitwy, wzajemną komunią osób związanych konkretną, małżeńską więzią, z całą pewnością mających wiele do powiedzenia Bogu<sup>96</sup>;
- wychowywanie małżonków chrześcijańskich do wiernego życia darem i zadaniem kapłańskim poprzez przemianę ich codziennego

---

<sup>94</sup> Konferencja Episkopatu Polski, *Dyrektorium Duszpasterstwa Rodzin*, s. 41-42.

<sup>95</sup> Por. Sobór Watykański II, *Lumen gentium*, 44.

<sup>96</sup> Por. Jan Paweł II, *Gratissimam sane*, 10.



życia wspólnego w „duchową ofiarę przyjemną Bogu przez Jezusa Chrystusa”<sup>97</sup>;

– zalecanie im modlitwy wspólnej, która jest owocem oraz wymogiem małżeńskiej komunii w modlitwie, i której treść stanowi samo życie małżeńskie, mianowicie: radości i bóle, nadzieje i smutki, narodziny, rocznice urodzin i ślubu, wyjazdy, rozłąka i powroty, dokonywanie ważnych i trudnych wyborów, śmierć drogich osób itd.<sup>98</sup>;

– zachęcanie do łączenia modlitwy wieczornej z rachunkiem sumienia;

– zalecanie udziału w misjach i rekolekcjach parafialnych, dniach skupienia i rekolekcjach zamkniętych dla narzeczonych i małżonków;

– proponowanie zainteresowania się działalnością parafialnych grup o pogłębionej formacji religijnej<sup>99</sup>;

– systematyczne polecanie lokalnej wspólnoty eklezjalnej bieżących potrzeb małżeństw i rodzin chrześcijańskich<sup>100</sup>;

– kolportaż modlitewników i innych publikacji katolickich zawierających teksty modlitw i błogosławieństw wykorzystywanych przez małżonków w szczególnych momentach ich życia, a także opisy zwyczajów, których zachowywanie służy integracji małżeństwa i wprowadza je w nurt tradycji chrześcijańskiej<sup>101</sup>.

## 2.6. Słowo Boże

Słowo Boże, w którym tkwi tak wielka „moc i potęga, że jest ono dla Kościoła podporą i siłą żywotną, a dla synów Kościoła utwierdzeniem wiary, pokarmem duszy oraz źródłem czystym i stałym życia duchowego”<sup>102</sup>, stanowi zarazem ważny czynnik powstania i rozwoju kwalitatywnego osobowej komunii małżonków. Narzeczeni i małżonkowie chrześcijańscy mogą odnaleźć w Piśmie Świętym Starego i Nowego Testamentu Boga Ojca, który „spotyka się miłościwie ze swymi dziećmi i prowadzi z nimi rozmowę”<sup>103</sup>, mobilizując ich jednocześnie do nie-

<sup>97</sup> Por. 1 P 2, 5.

<sup>98</sup> Por. Sobór Watykański II, *Apostolicam actuositatem*, 11; Jan Paweł II, *Familiaris consortio*, 58.

<sup>99</sup> Por. Konferencja Episkopatu Polski, *Dyrektorium Duszpasterstwa Rodzin*, s. 43.

<sup>100</sup> Por. Jan Paweł II, *Familiaris consortio*, 58.

<sup>101</sup> Por. *II Polski Synod Plenarny*, s. 44.

<sup>102</sup> Sobór Watykański II, *Dei Verbum*, 21.

<sup>103</sup> Tamże.

ustannego zmagania się z własnymi słabościami moralnymi oraz do stałego wzrastania w świętości właściwej dla ich stanu życia. Ponieważ jednym z istotnych elementów wspomnianego wzajemnego uświęcania się małżonków chrześcijańskich jest ich ciągle doskonalenie się we wzajemnej komunii, potrzeba by systematycznie karmili się i kierowali słowem Bożym, w którym odnajdują stosowną motywację do podjęcia tegoż wysiłku duchowego i rozliczne środki, dzięki którym ich szczególna komunია może stać bardziej głęboka i wielopłaszczyznowa.

Celem udostępnienia chrześcijańskim małżonkom powołanym do stałej troski o pogłębienie wzajemnej komunii osób należnej pomocy Bożej, zawartej w Piśmie świętym i Tradycji, duszpasterz, reprezentant Kościoła, „który nie przestaje brać i podawać wiernym chleb żywota ze stołu słowa Bożego [...]”<sup>104</sup>, winien przedsięwziąć następujące działania:

- zainspirować chrześcijańskich narzeczonych do nabycia, regularnej lektury i rozważania Pisma świętego;
- usilnie zachęcać małżonków, którzy zaprosili Chrystusa na wspólną drogę ziemskiego życia, by nieustannie karmili się Jego słowem;
- dbać, by w ramach zwyczajnej posługi słowa, realizowanej w niedziele, uroczystości i święta, podejmowano też problematykę małżeńską;
- troszczyć się, aby rekolekcjoniści dostatecznie szeroko poruszali zagadnienia dotyczące komunii małżeńskiej;
- zadbać o umieszczenie w parafialnym programie duszpasterskim głoszonych systematycznie katechez dla małżonków<sup>105</sup>;
- zalecać małżonkom chrześcijańskim udział w grupach dzielenia się słowem Bożym.

## 2.7. Obchód świąt religijnych i ważnych wydarzeń rodzinnych

Obchód niedziel, uroczystości religijnych i poszczególnych wydarzeń rodzinnych we wspólnocie małżeńskiej nie tylko stanowi doskonałą okazję dla męża i żony do bycia razem oraz sposobność do wspólnej modlitwy, odpoczynku czy spotkania z bliskimi. Świętowanie takie z pewnością może też służyć wzajemnemu poznaniu się stron i pogłębieniu więzi małżeńskiej. Wreszcie daje ono małżonkom możliwość

<sup>104</sup> Tamże.

<sup>105</sup> Por. Konferencja Episkopatu Polski, *Dyrektorium Duszpasterstwa Rodzin*, s. 40-41.

rozwoju wspólnych zainteresowań oraz otwiera ich na Boga i Jego jednoczącą miłość.

Celem właściwego wykorzystania przez małżonków wspomnianych okoliczności życia dla budowania ich międzysobowej komunii wskazane jest, aby duszpasterz:

- zachęcał małżonków do takiego organizowania sobie życia, by – o ile to możliwe – dni, o których tu mowa, spędzali razem;

- zalecał im wspólny udział we Mszy św. niedziel i uroczystości, poprzedzony stosownym przygotowaniem do uczestnictwa w liturgii poprzez zapoznanie się z wyznaczonymi na ten dzień tekstami biblijnymi<sup>106</sup>;

- propagował pośród małżonków wspólne uprawianie turystyki, uczestnictwo w życiu kulturalnym społeczności lokalnej i narodu, udział w zawodach sportowych czy kultywowanie rodzinnego hobby<sup>107</sup>;

- wobec zaniku tradycji wspólnego świętowania domagał się od kompetentnych władz kościelnych, aby modlitewniki i inne publikacje katolickie zawierały teksty modlitw i błogosławieństw wykorzystywanych przez rodzinę w szczególnych momentach jej życia oraz opisy zwyczajów, których zachowywanie wprowadza małżonków w nurt tradycji chrześcijańskiej<sup>108</sup>;

- podpowiadał, by obchodzenie imienin, rocznicy ślubu, narodzin dzieci i zgonu bliskich itp., stanowiąc wyraz pamięci o wielkich darach Bożych, połączone było ze wspólną modlitwą, zwłaszcza Mszą św. sprawowaną w tych intencjach<sup>109</sup>.

## 2.8. Duszpasterstwo rodzin

Nieocenioną wręcz rolę w utwierdzeniu komunii małżeńskiej spełnia duszpasterstwo rodzin. Bez tej uporządkowanej i systemowej działalności kościelnej, zmierzającej do urzeczywistnienia zbawczego planu Boga dotyczącego małżeństwa i rodziny<sup>110</sup>, nie sposób mówić ani o realizacji prawa małżonków do odpowiedniej opieki duchowej, ani o skutecznej ochronie wspólnoty małżeńskiej przed

---

<sup>106</sup> Por. Tamże, s. 43.

<sup>107</sup> Tamże, s. 44.

<sup>108</sup> Por. *II Polski Synod Plenarny*, s. 44.

<sup>109</sup> Por. Konferencja Episkopatu Polski, *Dyrektorium Duszpasterstwa Rodzin*, s. 45.

<sup>110</sup> Por. Tamże, s. 9.

zagrożeniami, ani tym bardziej o zapewnieniu małżonkom warunków sprzyjających umocnieniu ich szczególnej komunii. Wspomniana działalność duszpasterska, realizowana zgodnie z zamysłem Kościoła, może ofiarować wspólnotom małżeńskim, szczerze zainteresowanym pogłębieniem wzajemnych relacji osobowych, wielorakie wsparcie: duchowe, psychologiczne, medyczne i prawne. Realizacja tego postulatu zakłada jednak wypełnienie konkretnych warunków. Oto niektóre spośród nich:

- troska o to, aby wszyscy członkowie lokalnej wspólnoty kościelnej okazywali parom małżeńskim, szczególnie młodym, pomoc w odkrywaniu i przeżywaniu przez nich nowego powołania i posłannictwa, tak by małżeństwa stawały się coraz bardziej wspólnotami miłości<sup>111</sup>;

- zaliczenie przez duszpasterstwo parafialne pracy na rzecz małżeństwa i rodziny – obejmującej między innymi: przygotowanie młodzieży i narzeczonych do małżeństwa, spotkania młodych małżeństw i katechezy dla rodziców – do stałych form duszpasterstwa zwyczajnego<sup>112</sup>;

- gruntowna formacja przygotowawcza i permanentna kapłanów i świeckich pracowników duszpasterstwa rodzin, tak by w sposób kompetentny, adekwatny do konkretnych potrzeb i zgodnie z nauką Kościoła wspierali małżonków w budowaniu wzajemnej komunii;

- stworzenie odpowiedniej bazy lokalowej dla parafialnej poradni życia rodzinnego, zabezpieczenie potrzebnych środków na jej funkcjonowanie, zgromadzenie odpowiedniej ilości publikacji i materiałów niezbędnych dla zapewnienia narzeczonym i małżonkom pełnej i efektywnej pomocy, systematyczne informowanie wiernych o działalności poradni, budzenie u narzeczonych i małżonków przekonania, że osoby pracujące w poradni są zawsze do ich dyspozycji, a korzystanie z doradztwa osób kompetentnych w sprawach pożycia intymnego, miłości, płodności, diety, szczęścia małżeńskiego i zbawienia jest dzisiaj czymś normalnym<sup>113</sup>;

- niedopuszczenie, by z chwilą zawarcia związku małżeńskiego nastąpiło przerwanie kontaktów stron z lokalnym duszpasterstwem rodzin.

---

<sup>111</sup> Por. Kan. 1063 KPK; Jan Paweł II, *Familiaris consortio*, 69.

<sup>112</sup> Por. Konferencja Episkopatu Polski, *Dyrektorium Duszpasterstwa Rodzin*, s. 15-16.

<sup>113</sup> Por. II Polski Synod Plenarny, s. 43; Konferencja Episkopatu Polski, *Dyrektorium Duszpasterstwa Rodzin*, s. 30, 33-35.

## 2.9. Poradnictwo kanoniczno-prawne

Konfesjonał, kancelaria parafialna czy poradnia rodzinna to dobre miejsca do służenia wiernym stosowną radą w zakresie obowiązującej dyscypliny kościelnej dotyczącej życia małżeńskiego. Duszpasterz winien umieć wykorzystać każdą nadarzającą się sposobność – poczynając od spowiedzi narzeczonych i małżonków oraz wypełniania obowiązków administracyjnych w biurze parafialnym po wszelkie spotkania nieformalne z wiernymi – do wnikliwego poznania aktualnej sytuacji tych osób i ich problemów małżeńskich, do udzielenia im pełnych i kompetentnych wyjaśnień dotyczących rozumienia przez Kościół danego zagadnienia oraz do wskazania potrzebującym skutecznych sposobów wyjścia z trudnej sytuacji życiowej. Rzetelnie przygotowany do udzielenia z należnym taktem i miłością odpowiedzi w różnych trudnych sytuacjach duszpasterskich, powinien on służyć fachową pomocą z zakresu prawa kanonicznego: narzeczonym, małżeństwom, które przeżywają kryzys, tym, którzy w myśl kan. 1152 i 1153 KPK pragną przerwać pożycie małżeńskie, małżonkom, którzy żywią przekonanie o nieważności ich związku itp. Oczywiście należy wyraźnie zaznaczyć, iż wsparcie, o którym tutaj mowa, polegające nade wszystko na pocuczeniu zainteresowanych o przysługujących im prawach i spoczywających na nich obowiązkach, nie może mieć nic wspólnego z błędnym rozumieniem przepisów prawa kanonicznego, redukowaniem znaczenia poszczególnych formalności prawnych, brakiem szacunku dla godności osoby ludzkiej, fałszywie pojmowaną litością duszpasterską czy uchybieniem zasadzie prawdy i sprawiedliwości.

## 2.10. Wizyta duszpasterska

Bez wątpienia osobiste poznanie warunków życia małżonków, bezpośrednia rozmowa z nimi, wreszcie – wspólna modlitwa w ich naturalnym środowisku życia mogą stanowić ważny czynnik tworzenia i umacniania małżeńskiej komunii osób. Wspomniane możliwości daje duszpasterzowi wizyta duszpasterska, jaką ten składa swoim wiernym przy okazji tzw. kolędy. Wizyta, o której mowa, realizowana zgodnie z kan. 529 § 1 KPK, obok nawiązania lub pogłębienia kontaktu z poszczególnymi małżonkami, poznania ich i ich problemów, bezzwłocznego zaradzenia niektórym sprawom, może służyć także innym celom

istotnym dla utwierdzenia komunii małżeńskiej. Pośród tych ostatnich należy wskazać:

- zorganizowanie odpowiednio zróżnicowanego duszpasterstwa małżeństw i rodzin, dostosowanego do aktualnych danych zebranych w kartotece parafialnej, dotyczących sytuacji prawno-kanonicznej i moralnej wiernych;
- przekazanie małżonkom informacji na temat bieżącej działalności lokalnej poradni życia rodzinnego<sup>114</sup>;
- zalecenie małżonkom korzystania z innych form pomocy duszpasterskiej na rzecz umocnienia komunii małżeńskiej, w tym z: sakramentu pokuty i Eucharystii, stowarzyszeń małżeństw mających na celu przepojenie życia małżeńskiego duchem ewangelicznym, katechezy dla dorosłych, grup formacyjnych wiernych świeckich, rekolekcji dla małżonków, pielgrzymek małżeństw;
- polecenie im konkretnych publikacji katolickich, dotyczących życia małżeńskiego chrześcijan;
- udzielenie im pasterskiego błogosławieństwa oraz zadeklarowanie pragnienia stałej i ścisłej współpracy z nimi dla pogłębienia ich wzajemnej relacji małżeńskiej.

## 2.11. Rekolekcje i spotkania formacyjne

Dobrą formą pasterskiego budowania i umacniania komunii małżeńskiej mogą być: parafialne rekolekcje dla narzeczonych lub małżonków, dni skupienia dla wspomnianych osób, rekolekcje zamknięte dla małżonków, konferencje stanowe dla młodych i małżeństw podczas okresowych rekolekcji i misji parafialnych, konferencje duchowe połączone z dyskusją i wspólną modlitwą narzeczonych lub małżonków. Duszpasterz, który organizuje wspomniane ćwiczenia duchowe, powinien koniecznie uwzględnić następujące okoliczności: czas pracy zawodowej zainteresowanej grupy osób, ich bieżące potrzeby i problemy, mentalność uczestników ćwiczeń, sytuacja ogólna małżeństw, miejsce spotkania i jego dostępność dla wiernych, koszt pobytu. Pozytywny wpływ wspomnianych ćwiczeń duchowych na osobiste zaangażowanie ich uczestników w tworzenie warunków sprzyjających budowie i pogłębieniu wzajemnej relacji międzyosobowej,

---

<sup>114</sup> Por. Konferencja Episkopatu Polski, *Dyrektorium Duszpasterstwa Rodzin*, s. 45.

o czym również nie wolno zapomnieć organizatorowi, może zależeć ponadto od następujących czynników zewnętrznych: kompetencja animatorów prowadzących spotkania, dobór specjalistów reprezentujących różne dziedziny wiedzy bezpośrednio związane z życiem małżeńskim<sup>115</sup>, wielość form oddziaływania formacyjnego, warunki pobytu, atmosfera spotkań, liczba uczestników, konsekwentność i systematyczność formacji.

Duszpasterz winien nadto organizować i popierać tworzenie: grup wiernych mających na celu przyczynianie się do rozwoju miłości małżeńskiej lub pobożności albo ożywienie chrześcijańskiego powołania w środowisku rodziny; parafialne kawiarnie, kluby i tym podobne miejsca spotkań, gdzie młodzi i małżonkowie mogliby wzajemnie poznawać się, wymieniać poglądy i wspólnie spędzać czas<sup>116</sup>. Wreszcie – pamiętając o dyspozycji kan. 215 KPK – powinien on wspierać wszelkie oddolne inicjatywy małżonków chrześcijańskich, mające na celu odbywanie zebrań służących tworzeniu warunków sprzyjających rozkwitowi miłości małżeńskiej, wzrostowi Kościoła domowego i rozwojowi jego świętości.

## 2.12. Inne

Duszpasterz, który posiada wolę udzielenia skutecznej pomocy młodym i małżonkom w budowie osobowej komunii małżeńskiej, winien poszukiwać wszelkich możliwych form duszpasterskich, zdolnych uczynić tę szczególną relację interpersonalną bardziej ścisłą i głębszą. Nie licząc środków pastoralnych wskazanych wyżej, może on – w zależności od stopnia zaawansowania procesu tworzenia konkretnej relacji komunii małżeńskiej – wykorzystać następujące:

– pielgrzymki małżeństw do miejsc kultu, przede wszystkim Świętej Rodziny, Najświętszej Marii Panny i św. Józefa, organizowane celem integracji narzeczonych i małżonków, odbudowania więzów małżeńskich oraz wskazania wspomnianym osobom takich środków służących budowaniu ich szczególnej komunii, jak: skupienie, wspólna modlitwa, pokuta, formacja duchowa i intelektualna, przykład życia innych małżonków, refleksja na temat znaczenia poszczególnych cnót i wartości ludzkich i chrześcijańskich w życiu wspólnoty małżeńskiej itp.;

---

<sup>115</sup> Wraz z zaangażowaniem duszpasterzy wielce pożądane jest tutaj skorzystanie z kompetencji i doświadczenia: lekarzy, psychologów, doradców życia rodzinnego, prawników.

<sup>116</sup> Por. *II Polski Synod Plenarny*, s. 43.

- organizacja wspólnego spędzania wolnego czasu mająca na względzie integrację małżonków oraz ich formację fizyczną, intelektualną, duchową, społeczną i kulturalną;

- dni rodziny chrześcijańskiej organizowane dla szerzenia w środowisku rodziny wartości chrześcijańskich, propagowania wytworów myśli ludzkiej służących utwierdzeniu zdrowych wartości rodzinnych, wzajemnego umacniania się małżeństw chrześcijańskich, wspólnego świętowania małżonków;

- zawody sportowe dla małżonków wdrażające ich do współpracy, wspólnego wysiłku, wzajemnego poszukiwania rozwiązań i planowania,
- katecheza dla dorosłych.

## **Zakończenie**

Zazwyczaj głęboko wzrusza widok małżonków-staruszków spacerujących ze sobą pod rękę, mających sobie nadal wiele do powiedzenia, okazujących sobie nawzajem nie budzące wątpliwości gesty czułości i przyjaźni. Jest oczywiste, iż taki stan relacji małżeńskiej zakłada spełnienie wielu warunków, w tym: podjęcie przez obojga systematycznej pracy nad sobą, dojrzałość i mądrość życiową małżonków, umiejętność prowadzenia dialogu małżeńskiego, zdolność przebaczenia win, pozytywne myślenie. Swoje miejsce w osiągnięciu takiego stanu wzajemnych stosunków małżeńskich, zwłaszcza w przypadku małżonków chrześcijańskich, może też mieć duszpasterz, któremu zlecono pełnienie posługi kościelnej w środowisku rodziny. Jego wysiłek, mający na celu tworzenie trwałych podwalin pomyślnych związków małżeńskich w przypadku kandydatów do małżeństwa oraz stałe utwierdzenie komunii małżeńskiej w przypadku osób, które już zawarły przymierze małżeńskie – szczególnie pożądany dzisiaj, kiedy wielu młodych niekoniecznie otrzymuje od swoich najbliższych właściwy wzór życia małżeńskiego – może okazać się naprawdę skuteczną, o ile zostaną spełnione pewne warunki. Pośród nich należy przede wszystkim wymienić: poznanie i uszanowanie celów działalności duszpasterskiej na rzecz komunii małżeńskiej, określonych przez Kościół; korzystanie z możliwie wielu środków duszpasterskich służących budowaniu szczególnej komunii małżeńskiej; dostosowanie posługi na rzecz międzyosobowej komunii małżonków do aktualnych i szczególnych potrzeb konkretnych wspólnot małżeńskich; zaangażowanie możliwie wielu osób w opiekę duszpasterską nad małżeństwem. Wśród celów



duszpasterskich, które winien respektować duszpasterz szczerze zatroskany o budowę i pogłębienie komunii małżeńskiej, trzeba koniecznie wskazać: pouczenie przyszłych małżonków o istocie, znaczeniu i potrzebie permanentnego rozwoju komunii małżeńskiej, przygotowanie ich do życia w takiej relacji, wskazanie małżonkom środków służących utrwaleeniu ich szczególnej komunii, udzielenie im ogólnej i indywidualnej pomocy w zakresie pogłębienia ich komunii małżeńskiej. Realizacji wspomnianych celów zdecydowanie mogą służyć następujące środki pastoralne, zalecane przez Kościół: wychowanie, o którym w kan. 795 KPK; dalsze, bliższe i bezpośrednie przygotowanie do życia w małżeństwie; właściwie przygotowana i przeprowadzona liturgia ślubu; regularne korzystanie z sakramentów Nowego Testamentu, zwłaszcza z Eucharystii i sakramentu pokuty; modlitwa małżeńska i życie słowem Bożym; wspólny obchód niedziel, uroczystości religijnych i poszczególnych wydarzeń rodzinnych; duszpasterstwo rodzin i poradnictwo kanoniczno-prawne; wizyta duszpasterska; rekolekcje i spotkania o charakterze formacyjnym; pielgrzymki małżeństw i wspólne spędzanie wolnego czasu.

### **Prêtre en service de la communion matrimoniale**

#### **Resumé**

L'auteur en se rapportant à l'obligation dont parle CIC, can. 1063 n. 1-4, tâche de fixer la tâche du prêtre en matière de créer la communion conjugale. Tout d'abord il montre les buts particuliers de cet activité, notamment: l'instruction des époux proches sur le fond, la valeur et la besoin du développement permanent de la communion conjugale; la préparation des jeunes gens à vivre dans la communion matrimoniale et à entrer dans la relation intime avec La Sainte-Trinité; l'indication aux fidèles des moyens naturels et surnaturels de consolider la communion conjugale; le secours aux époux pour qu'ils peuvent approfondir avec succès son union singulière; l'aide pastorale aux mariages mixtes et aux époux qui sont dans une situation difficile au développement de leur communion personnelle. A la réalisation de ces tâches le prêtre peut se servir des moyens suivants: l'éducation; la préparation des fidèles à vivre au mariage; la cérémonie de la bénédiction nuptiale; les sacrements, avant tout l'Eucharistie et de la pénitence; la parole de Dieu; la prière conjugale; la prêtrise des mariages; la célébration commune des dimanches et des solennités religieuses et familiales; le service du droit canonique; la visite pastorale; des exercices spirituels et des rencontres de formation pour les fiancés et les époux; des pèlerinages des mariages etc.